

Budwity północny sąsiad Jarnołtowa, część 2

Z uwagi na fakt, iż rodzina Eben wniosła największy wkład w rozwój i rozbudowę Budwit oraz była ich ostatnim (do 1945 roku) właścicielem postanowiono poświęcić jej tu nieco więcej miejsca.

Zważywszy, iż niektóre źródła podają, że przodkowie Agnes Monod de Froideville (żona Ferdynanda Wilhelma Eben) posiadali zamek i posiadłości o tej samej nazwie we francuskojęzycznej części Szwajcarii, koło Lozanny, wskazać należy, co następuje.

Agnes Monod de Froideville urodziła się 1 marca 1822 r. jako córka Charlsa Louisa Monod de Froideville i Louisy Frederiki Monod de Froideville z domu von Radecke. Jej ojciec urodzony 22 czerwca 1765 r. w Ballens, w Szwajcarii, przeprowadził się do Prus. W 1798 r. mieszkał w Przasnyszu (Praschnitz, Ostpr.) gdzie, w wieku 33 lat, ożenił się z 15 letnią Marią Magdaleną von Busch. Maria rok później zmarła. 24 maja 1804 roku w Jarnołtowie (Arnsdorf, Ostpr.) poślubił 16 letnią Louise Frederikę von Radecke (dlaczego akurat w Jarnołtowie pozostaje niewyjaśnioną tajemnicą). Ojciec Agnes zmarł 15 września 1829 r. w Zalewie (Saalfeld Ostpr.), w wieku 64 lat, a matka 24 maja 1848 r., także w Zalewie, w wieku lat 60. Tak więc rodzice Agnes ani posiadłości, ani też zamku w Szwajcarii nie posiadali, mieszkali na terenie ówczesnych Prus (najprawdopodobniej w Zalewie). Agnes miała 8 rodzeństwa. Tu dodać należy, że jej matka Louisa Frederika von Radecke była córką majora von Radecke, właściciela majątku Wenecja (Wenedien), koło Morąga. Agnes i Ferdynand Wilhelm Eben mieli także 9 dzieci.

Zapoczątkowana przez Gustava von Frantzius rozbudowa budwickiego majątku z wzmoczoną intensywnością była kontynuowana przez Ferdynanda Wilhelma Eben. Należącemu do majątku folwarkowi na cyplu przy jeziorze Sambród przydzielono nowego zarządcę. Wybudowano tam nabrzeże przystosowane do przeładunku drewna i towarów rolniczych, przebudowano młyn do którego przeniesiono karcznię, wybudowano tartak i gorzelnię oraz kolejne budynki: willę młynarza; skutnika; ogrodnika oraz budynki gospodarcze z oranżerią i parkiem. Po przebudowie młyna tartak stał się głównym obiektem gospodarczym folwarku, nawet w okresie drugiej wojny światowej pracował pełną parą, zatrudniając jeńców wojennych. Po wojnie uległ degradacji.

W 1857 roku zakończono budowę pałacu w Budwitach.

Budynek pałacu założono na rzucie prostokąta, przy czym w rzucie poziomym obok korpusu głównego całość budowli uzupełniają (wychodzące poza prostokąt korpusu): w elewacji północnej – dwa boczne ryzality w kształcie prostokąta każdy, w jej częściach przy narożach (nadając ostatecznie rzutowi kształt litery C); w elewacji szczytowej wschodniej, w jej osi – wieża widokowa na rzucie kwadratu oraz obok niej przybudówka piętrowa w kształcie prostokąta, przylegająca do wieży i ściany szczytowej budowli. W okresie powojennym w elewacji tej dobudowano jeszcze przybudówkę partelową z suteryną, przylegającą do wieży i ryzalitu; w elewacji szczytowej zachodniej – weranda piętrowa, oszklona, przykryta dachem (dobudowana w czasie użytkowania pałacu, a w okresie powojennym zlikwidowana). Ściany pałacu posadowiono na nieco szerszym od nich fundamencie wykonanym z obrobionych granitowych kamieni narzutowych i pełnej cegły, w górnych jego warstwach.

Fronton pałacu usytuowano po stronie północnej, zwrócony ku nieco odległym od niego zabudowaniom gospodarczym i jeziorze Bauditter (dziś Piniewo).

Pałac w stylu włoskim, bez elementów typowych dla gotyku i architektury starożytnej, zbudowano z czerwonej cegły, z elewacjami obłożonymi szarym boniowanym tynkiem piaskowo wapiennym, jako jednopiętrowy, wysoko podpiwniczony, z podniesionym poddaszem, dwoma jednakowymi symetrycznymi ryzalitami bocznymi i wkomponowaną w jego bryłę wieżą widokową, kryty dachem wielopołaciowym z poszyciem blaszanym (w 2010 roku dokonano naprawy dachu wstawiając nowe poszycie blaszane i nowe rynny odprowadzające wodę deszczową). Ponad kalenicę dachu wprowadzono cztery duże ozdobne kominy. Ryzality zwieńczono trójkątnymi szczytami o niewielkiej wysokości i wyraźnie oddzielonymi od pozostałej elewacji gzymsami, przykryto dachami dwuspadowymi wchodzącymi w dach główny i udekorowano ozdobnymi akroterionami. Natomiast przybudówki i werandę przykryto dachami pulpitowymi. Wieżę zwieńczono dachem kopertowym o minimalnym spadku, z osadzonym centralnie masztem do zawieszania flagi i dwoma kominami po jej zachodniej stronie. Wieża wychodzi jedną kondygnacją ponad kalenicę dachu korpusu głównego i umieszczono w niej na samej górze, w każdej z czterech ścian, po sześć wąskich okien prostokątnych, jednoskrzydłowych, dzielonych poziomo w 2/3 ich wysokości (patrz fot. nr 3, 4 i 9).

W elewacji północnej będącej frontonem pałacu umieszczono po dwa okna w ryzalitach – na każdej kondygnacji; w korpusie głównym – na parterze drzwi wejściowe obok każdego z ryzalitów (w okresie powojennym pozostawiono tylko jedno wejście przy ryzalicie zachodnim) i trzy okna, zaś na piętrze pięć okien (patrz fot. nr 8). Dodatkowo w części strychowej, w osi każdego z okien piętra, umieszczono małe okienka kwadratowe (patrz fot. nr 3). W elewacji południowej na każdej z kondygnacji umieszczono po jedenaście okien (patrz fot. nr 5 i nr 6). Elewacja ta będąca elewacją ogrodową posiadała pierwotnie także wyjście w kierunku ogrodu. W okresie powojennym w południowej połaci dachu wstawiono sześć prostokątnych okien dachowych doświetlających poddasze. W elewacji szczytowej przeciwległej do wieży widokowej wykonano po trzy okna na każdej z kondygnacji, tożsame w architekturze do okien pozostałych elewacji (patrz fot. nr 7). Elewacja ta była wielokrotnie przebudowywana bowiem w okresie przedwojennym była dobudowana tu piętrowa weranda. Okna pałacu w części mieszkalnej wykonano jako prostokątne, dwuskrzydłowe ze ślimieniem w 2/3 wysokości, ze skrzydłami dolnymi podzielonymi w połowie wysokości szprosami konstrukcyjnymi. Pierwotnie otwory okienne otoczono opaską o fakturze i kolorze tynku wyróżniającą ją na tle elewacji oraz dodatkowo nad każdym z okien umieszczono murowany gzyms. Ozdoby te wraz z akroterionami szczytów w okresie powojennym usunięto, przebudowano też wychodzące ponad kalenicę kominy. Na podstawie litografii Aleksandra Dunckera budwického pałacu oraz widocznych śladów pod ostatnią warstwą tynku, wyraźnie widać, iż w pierwotnym wykonaniu pałac pokryto boniowanym tynkiem piaskowo wapiennym. Płytowy układ boni, naśladując wygląd muru z bloków kamiennych, nadawał elewacji bardziej monumentalny charakter. W okresie powojennym zmieniono charakter pałacu likwidując jego funkcje reprezentacyjno mieszkalne i dostosowano go do potrzeb zakwaterowania zbiorowego kolonijno wypoczynkowego. Ze zmianą tą wiązała się przebudowa większości pomieszczeń wewnątrz pałacu oraz likwidacja wszystkich ozdób architektonicznych na zewnątrz.

W otoczeniu pałacu, po jego wybudowaniu, urządzono obszerny park ze stawem i przepływającym przez niego strumieniem. Nasadzono wiele drzew i krzewów rodzimych jak i sprowadzonych z obcej nam strefy klimatycznej. Dziś w wyniku wieloletniego braku pielęgnacji i konserwacji nasadzeń oraz rozprzestrzenienia się samosiejek park zatracił zupełnie swe dawne cechy.

Według danych opublikowanych w Berlinie w 1874 roku przez Królewski Urząd Statystyczny, na dzień 1 grudnia 1871 roku w Budwitach istniało 6 budynków mieszkalnych, w których prowadzone

było 37 gospodarstw domowych, głównie wielorodzinnych. Mieszkało w nich 276 mężczyzn i 322 kobiety, wyznanie ewangelickie deklarowało 590 osób, a katolickie 8, 168 osób stanowiły dzieci do lat 10, 193 osoby umiało czytać i pisać, 114 tylko czytać, a 123 było analfabetami całkowitymi.

Pałac wraz z majątkiem i jego folwarkami pozostawał własnością rodziny Eben do stycznia 1945 roku. Najpierw majątek prowadził Ferdynand Wilhelm Julius Eugen Eben (*5.02.1816 Hanseberg - †12.12.1889 Bauditten), później jego synowie, synowa, a na koniec jego wnuk. Ferdynand Wilhelm Eben sprawował także urząd naczelnego zarządcy dóbr państwowych z siedzibą w Paśleku.

Syn Ferdynanda Wilhelma - Johannes (Hans) Karl Louis Richard von Eben (*24.02.1855 Preußischemark-†30.06.1924 Königsberg, pochowany w Budwitach) był pruskim generałem, oficerem niemieckiego sztabu generalnego, zasłużonym w pierwszej wojnie światowej, brał udział w wojnie na froncie francuskim, rosyjskim i w Karpatach, posiadał najwyższe odznaczenia niemieckie. 29 sierpnia 1906 r. cesarz Wilhelm II von Hohenzollern nadał mu dziedziczne szlachectwo, od tego czasu rodzina właścicieli Budwit pisała się „von Eben”. 26.10.1880 r. oenił się z Emilie (Emmy) Luise Wilhelmine Worlée (*25.01.1862 Hamburg - †18.12.1933 Bauditten). Małżeństwo to miało 5 dzieci, w tym syna Hansa Emila von Eben Worlée (*5.03.1890 Lubeck - †2.04.1976 Niederkleveez), który przejął po ojcu prowadzenie majątku Budwity. Od 14 lutego 1919 r. pozostawał na emeryturze i mieszkał w Budwitach, zmarł w Królewcu 30 czerwca 1924 r. Został pochowany na szczątkowo zachowanym dziś cmentarzu w Budwitach (nie-wielki las przy polnej drodze od dawnej stacji kolejowej w kierunku pałacu).

Drugi syn Ferdynanda Wilhelma - Reinhold Max Johannes Richard von Eben (*5.07.1853 – †24.02.1933) był także pruskim generałem (generał porucznik), po przejściu w stan spoczynku mieszkał i pracował w Budwitach. Był wielkim miłośnikiem koni i polowań. W 1925 r. w Lipsku wydał książkę, traktat o myślistwie z 84 ilustracjami, pt. „Das Jagdreiten. Erfahrungen und Erlebnisse eines alten Masters” (Polowania. Doświadczenia starego mistrza). Rozbudował Budwity o kopalnię torfu oraz cegielnię. Cegielnia zlokalizowana była za torami kolejowymi przy granicy i drodze do Jarnołtowa. Z cegielnią tą wiąże się fakt budowy tzw. bocznicy szlakowej w pobliżu cegielni. Reinhold von Eben-Bauditten, jako autor, 13 sierpnia 1901 roku uzyskał patent nr US680574A na budowę bocznicy i specjalnych wózków do przestawiania wagonów normalnotorowych na wąskotorowe i odwrotnie, bez konieczności przerywania toru szerokiego na szlaku kolejowym. Umożliwiło to w praktyce załadunek cegły na wagony szerokotorowe na terenie cegielni, ich transport wąskim torem po terenie cegielni i do szlaku kolejowego i dalszy eksport liną kolejową Myślice – Małydyty. Reinhold von Eben przyczynił się i sfinansował przeniesienie po roku 1918 (najprawdopodobniej w latach 1919/1920) z Prakwic do Budwit budynku dworca nazywanego „cesarskim pawilonem powitalnym” (niem. Kaiser-Empfangs Pavillon) lub prościej „pawilonem cesarskim” (niem. Kaiserpavillon). Po rekonstrukcji budynku w Budwitach zrezygnowano z jednego skrzydła – dawnej werandy (zobacz fot. nr 10 i 11). Później budynek wielokrotnie przebudowywano ale mimo tego zachował on swój pierwotny styl i nadal nawiązuje do wyglądu „cesarskiego pawilonu” wybudowanego dla cesarza Wilhelma II von Hohenzollerna (zobacz fot. nr 12). Warto o nim wspomnieć, gdyż stanowi on unikatowy w skali kraju przykład drewnianej architektury w stylu staronorweskim. Dzisiaj obiekt ten jest własnością prywatną ale dodać należy, iż "Budynek dawnego dworca kolejowego w Gumniskach Małych (Budwity - Torfownia)" wraz z działką z numerem ewidencyjnym 110/7 obręb 7 Leśnica, o powierzchni 0.1603 ha, został wpisany z dniem 10 kwietnia 2008 r. do Rejestru Zabytków Województwa Warmińsko - Mazurskiego pod numerem A-4507. Jak w dniu 26 lipca 2013 roku podało Radio Olsztyn, nowy właściciel dworca Rafał Grabowski zamierza w budynku tym urządzić dom pracy twórczej. Dzięki

wsparciu Unii Europejskiej w budynku ma zostać zainstalowane ogrzewanie geotermalne. Niestety mimo upływu lat w obiekcie tym niewiele się dzieje. W lipcu 2016 roku widać było wprawdzie wymienione poszycie dachu i likwidację wysokiego komina oraz ogrodzoną nieruchomość ale okna pozostały zabite na głucho deskami, a nie koszone trawy i chwasty pokrywały cały dziedziniec. W dodatku przy okazji remontu dachu, obniżono kalenicę murowanej przybudówki i dobudowano, od strony dawnych torów kolejowych, przy elewacji na której kiedyś istniał napis z nazwą stacji, przybudówkę opartą na słupach drewnianych, której nigdy przy obiekcie tym w Budwitach nie było. Ta część budowli wygląda teraz jak dom podcieniowy (zobacz fot. nr 13 i 14).

Reinhold von Eben przy urządzaniu parków i ogrodów w należących do niego posiadłościach współpracował z jednym z najwybitniejszych w owym czasie architektów krajobrazu, którym był Johannes Larass. W olsztyńskim archiwum zachował się do dziś projekt Larassa z 1880-1881 r. parku w Gumniskach Wielkich należącego do von Ebena.

Reinhold von Eben zmarł w Budwitach 24 lutego 1933r. (*rok z uwagi na trudność w odczytaniu może być błędny*), gdzie został pochowany na miejscowym cmentarzu. Na zachowanych elementach nagrobka czas zatarał część napisów ale zachował się relief przedstawiający wspiętego rumaka. Relief nawiązujący do miłości Reinholda von Eben do koni. Żoną Reinholda była Alma Bertha Luise Worlée (*1868 - †1939), ich małżeństwo nie miało dzieci.

Siostra Johanesa i Reinholda, Laura von Reibnitz de domo Eben (*3.04.1845 Preußischemark-†15.07.1918 Geisseln) 9.10.1865 r. poślubiła Ernsta Albrechta von Reibnitz (*3.02.1839 Kerschitten-†10.04.1935 Geisseln) właściciela majątku Giesel koło Mylic i mieszkała tam do śmierci w 1918 roku.

Obok Johanesa i Reinholda w Budwitach mieszkała krótko (już po śmierci męża w 1914 r.) ich bratowa Clara Maria Valerie Schubert (*21.04.1859-†1916), druga żona Ericha Wilhelma Theodora Ebena. Co ciekawe, matką Clary była Zofii Schubert z domu Eben. Była ona kuzynką von Eben-Bauditten ale pochodziła z linii von Eben-Schlagenthin, mającej posiadłość w Sławęcinnie (Schlagenthin) koło Choszczna na Pomorzu Zachodnim, posiadali tam pałac znacznie większy niż ten w Budwitach.

Ostatnim właścicielem Budwit, do 1945 roku, był Hans Emil von Eben Worlée (*5.03.1890 Lubeck-†2.04.1976 Niederkleveez), żonaty z Beatrice z domu von Rothkirch i Panthen (*20.11.1895-†2.06.1960). Był on synem generała Johannesa Karla Louisa Richarda von Ebena. Po 1945 roku małżeństwo to zamieszkało w gminie Wittmoldt, powiecie Plön, w najbardziej na północ wysuniętym kraju związkowym Niemiec – Szlezwiku-Holsztynie [Wittmoldt bei Plön (Holstein)]. Na terenie Niemiec mieszkali i mieszkają do dziś potomkowie właścicieli Budwit, a w tym między innymi: Sibylle Röpke z domu von Eben (*21.01.1926-†25.11.2014), córka Hansa Emila; Hans Kurt von Eben Worlée (*15.01.1927-†9.04.2002), syn Hansa Emila, podobnie jak w przypadku Reinholda von Eben, na płycie jego nagrobka także wygrawerowano symbol rumaka – głowę konia z bujną grzywą; Britta von Eben – córka Hansa Emila i ich następcy.

Z końcem stycznia 1945 r. do Bauditten wkroczyły pododdziały Armii Czerwonej, z których część pozostała tu w zajętych pałacach do czerwca. Już w lutym rozpoczęto wywożenie okolicznych mieszkańców do obozów pracy, a do końca roku deportowano do Niemiec wszystkich pozostałych mieszkańców deklarujących niemieckość. Po wyjeździe Sowietów stacjonował tu pododdział wojsk polskich z zadaniem utrzymania bezpieczeństwa i obsługi budwickiego majątku.

W pałacu podczas wojny przechowywano, przywiezione tu przez Niemców w obawie o zniszczenie podczas bombardowań Królewca, część królewieckich księgozbiorów. Znakomita część tych dóbr kultury została uratowana, ale część uległa bezpowrotnemu zniszczeniu. Niszczeniu sprzyjała samowolna aktywność żołnierzy stacjonujących tu oddziałów sowieckich, a także działania ze strony zorganizowanych grup szabrowników. Mienie to było także często niszczone przez ludność zasiedlającą te ziemie w wyniku zwykłej bezmyślności co do wartości pozostawionych dóbr kultury, niekiedy stare pisane w niezrozumiałym języku dzieła traktowano jako śmieci i wynoszono na makulaturę. Jak wielki zasób zgromadzono w budwickim pałacu? Otóż, jak opisuje Grzegorz Szturo, 25 września 1946 roku pierwszy raz dotarli do Budniewa dwaj wysłani pracownicy biblioteki Uniwersytetu w Toruniu Zbigniew Zdrójkowski i Lucjan Koc. Zdrójkowski pisał w protokole z podróży „(...) jest tu 15 ton (około 30 000) tomów książek Towarzystwa Naukowego w Królewcu i Biblioteki Miejskiej (Stadtbibliothek) w Królewcu. Dużo kodeksów dyplomatycznych i historycznych wydawnictw źródłowych. Trochę starodruków”. Kolejny wyjazd (dwoma samochodami ciężarowymi) zorganizowano w dniach 28.09 – 3.10.1946 r. Jadąc do Budwit, w Lubawie zorganizowano punkt przeładunkowy książek. Tak więc księgozbiory przewożono najpierw do Lubawy, a następnie zabierano je do Torunia. W sumie z Budwit przetransportowano do Biblioteki Uniwersyteckiej w Torunia 10 000 woluminów.

Część woluminów miejscowe władze przewiozły do zorganizowanej zbiornicy w Morągu. Ze zbiornicy tej księgozbiory trafiły do bibliotek uniwersytetów w Toruniu i Warszawie, Biblioteki Narodowej w Warszawie i Archiwum Państwowego w Olsztynie.

W pierwszej połowie lat 50 ubiegłego wieku w budwickim pałacu stacjonowały brygady młodzieżowe organizacji Służba Polsce. W olsztyńskim archiwum zachowały się księgi ewidencyjne Brygady nr 466 Budniewo i Brygady nr 264 Budniewo Powszechnej Organizacji Służba Polsce, z lat 1954 i 1955. Po roku 1956 budynek pałacu przeznaczono na obiekt kolonijno wypoczynkowy, natomiast majątek budwicki pozostawał państwowym gospodarstwem rolnym. W roku 1996 Państwowe Gospodarstwo Rolne Zalewo Zakład Rolny Budwity zlikwidowano, po czym majątek oraz pałac (będący wówczas własnością gminy) przekazano we władanie prywatne.

28 listopada 1978 r. decyzją nr A-1448/0 oraz 28 lipca 1992 r. decyzją nr A-3124/0 park i pałac w Budwitach wpisano do rejestru zabytków. Natomiast decyzją 198/2014 do rejestru zabytków wpisano dawny zespół folwarczny budwickiego majątku w Karczemce.

Założoną przez rodzinę von Eben odkrywkową kopalnię torfu, w roku 1948 przekształcono w przedsiębiorstwo państwowe. Aktualnie pozostaje we władaniu Spółki z o.o. Hollas Zakład Torfowy w Pasłęku. Filia Budwity.

Budwity liczyły odpowiednio mieszkańców: w roku 1933 – 676; w roku 1939 – 549; w roku 2010 – 294.

Warszawa, grudzień 2021 roku

Zbigniew Jerzy Woś
zbigwos[at]gmail[dot]com

BIBLIOGRAFIA

1. Arthur Semrau, Mitteilungen des Copernicus-Vereins für Wissenschaft und Kunst zu Thorn. H. 42. Toruń 1934.
2. Die Gemeinden und Gutsbezirke des Preussischen Staates und ihre Bevölkerung. Berlin 1874.
3. Genealogy of Gabriel Monod de Froideville. [online], [dostęp: 27 lipca 2016 r.]. http://www.monoddefroideville.com/Genealogy%20of%20Gabriel%20Monod%20de%20Froideville_wk739.htm#111
4. Grzegorz Szturo, Księgozbiory poniemieckie w powiecie morąskim w latach 1945 - 1947. Sprawozdania z archiwum Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu.
5. Joanna Chłosta-Zielonka, Działalność Jana Grabowskiego w Olsztyńskim w latach 1945-1947 w świetle sprawozdań dla Ministerstwa Kultury i Sztuki. Komunikaty Warmińsko-Mazurskie nr 3. Rok 2004.
6. Preussisches Urkundenbuch. Tom 1, część 2. Królewiec 1909 r.
7. Wykaz nazw wód stojących. Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych. [online], [dostęp: 10 lipca 2016 r.]. <http://ksng.gugik.gov.pl/pliki/hydronimy2.pdf>

FOTOGRAFIE

Fot. nr 3. Fronton pałacu w Budwitach. Stan z roku ok. 1920. (źródło: Bildarchiv der Kreisgemeinschaft Mohrungen in Bildarchiv Ostpreußen, www.bildarchiv-ostpreussen.de)

Fot. nr 4. Fronton pałacu w Budwitych. Stan z roku ok. 1990. Autor nieznan

Fot. nr 5. Południowa elewacja budwityckiego pałacu z widocznym nowym poszyciem połaci dachu. Stan z wiosny 2016 roku. Hubert Kalinowski

Fot. nr 6. Elewacja południowa pałacu z jedenastoma otworami okiennymi na każdej kondygnacji oraz fragment elewacji zachodniej. Zb. Woś. 2016 r.

Fot. nr 7. Elewacja zachodnia pałacu w Budwitych. Widoczne wysokie podpiwniczenie z fundamentem kamiennym oraz odkryty boniowany tynk pierwotny na elewacji. Zb. Woś. 2016 r.

Fot. nr 8. Fronton pałacu, widok od strony zachodniej. Zb. Woś. 2016 r.

Fot. nr 9. Elewacja wschodnia pałacu, widok od północy. Widoczny ryzalit wschodni, wieża widokowa i przybudówki. Zb. Woś. 2016 r.

Fot. nr 10. Budynek dworca w Prakwicach przed przeniesieniem go do Budwit. Stan z roku ok. 1918. Autor nieznan

Fot. nr 11. Budynek dworca w Budwitach (Ebenhöh) po przeniesieniu go z Prakwic. Stan z roku ok. 1920. Autor nieznan

Fot. nr 12. Budynek dworca w Budwitach od strony północnej. Stan z roku ok. 1990. Za <http://opencaching.pl/viewcache.php?cacheid=37989>

Fot. nr 13. Budynek dawnego dworca w Budwitych. Widok od strony zlikwidowanej linii kolejowej. Zb. Woś. 2016 r.

Fot. nr 14. Budynek dawnego dworca kolejowego w Budwitych. Widok od strony południowej. Zb. Woś. 2016 r.

Fot. nr 15. Budynek budwickiej szkoły w Gischainen (Gizajnach) stan z roku 1930/31. (źródło: Bildarchiv der Kreisgemeinschaft Mohrungen in Bildarchiv Ostpreußen, www.bildarchiv-ostpreussen.de)